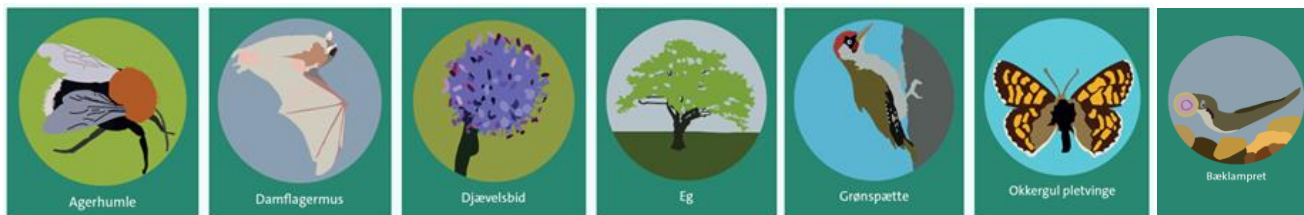

Viborg Kommunes fokusarter:

Viborg Kommune har udpeget 7 fokusarter, som er de arter Viborg Kommune vil gøre en indsats for at fremme og beskytte, bl.a. ved formidling til private og institutioner, men også ved fysiske indsatser på både egne og private arealer. Desuden er det planen at udvikle et korps af arts-ambassadører for de enkelte fokusarter, som skal hjælpe med formidling og registrering/monitoring af arterne – Arternes Viborg. Læs mere om arterne og indsatserne herunder.

Agerhumle (*Bombus agrorum*)

VIDSTE DU AT... der findes 3 forskellige farvevariationer af Agerhumlen i Danmark. I Jylland finder man den oprindelige form, som er den rødbrystede variant.

Fordi den er nem at få ind i haverne ved at fremme blomster og urter i græsplænen ved ændret slåningsmønstre eller udsåning af flerårige blomster med blomstring fra tidligt forår til sensommer. Så almindelige borgere kan nemt gøre noget for den, som også er til gavn for mange andre arter. Og fordi vi har den flotte jyske variant; De sjællandske agerhumler er helt grå-hvide, mens dem fra Jylland og Fyn er tydeligt lysebrune/lys-orange på "ryggen".

Agerhumle er én af vores mest almindelige humlebiarter. Den findes på så at sige alle åbne biotoper, både de helt urørte (skovbryn, krat og gravhøje), de ekstensivt dyrkede som (overdrev, heder og klitter) og de intensivt dyrkede (haver, parker og frugtplantager).

Arten er meget væsentlig for bestøvningen af en lang række vilde og dyrkede planter, hvis blomster har langt kronrør. I modsætning til mange andre humlebiarter har den så lang en snabel, at den ikke fristes til at bide hul i blomsten, så den får adgang til nektaren uden om støvdragere/støvfang.

Den overvintrende dronning kommer frem i foråret og finder en rede, som fx kan være gamle reder fra små gnavere, mospuder, sprækker i murværk mm. (Naturbasen.dk).

Indsats

Viborg Kommune vil ændre driften på en stor del af kommunens græsarealer, så urter og blomster fremmes i stedet for græsser vha. ændrede slåningstider og mønstre samt opsamling af afslået materiale. Nogle steder vil udsåning af flerårige blomster med blomstring fra tidligt forår til sensommer også være en indsats. På den måde øges fødegrundlaget for agerhumlen og flere andre insekter.

Udlægning af urørt skov og dødt ved vil desuden være med til at øge agerhumlens mulighed for egnede rede – og levesteder.

Hvad lever bierne af?

De langtungede bier har specialiserede sig i forholdsvis lukkede blomster med langt kronrør som fx primula, klokkeblomst, honningurt, ærteblomster, læbeblomst-, maskeblomst-, kartebole-, rosen-, klokke- og rubladfamilien.

De korttungede bier vælger derimod blomster der er åbne og lette at 'gå til' fx i familier med kortere kronrør, som fx korsblomst-, kurv-, skærmbloomst- og lyng.

Formidling til haveejere om vigtigheden af at lade dele af haven være urørt og lade gamle musereder ligge.

Offentlige arrangementer og Citizen Science med optælling af vilde bier på udvalgte lokaliteter i sommer 2022: Alliance med Planbi.dk, vildebier.dk og forskere om arrangement og yderligere indsatser som f.eks. korrekt opførte humlebi-hoteller, skole-forløb m.m.

Monitering

Da indsatserne her rammer bredt, vil et udtræk fra naturbasen.dk eller arter.dk i årene 2021-2025 for hele kommunen kunne give et generelt billede på bestandens udvikling. Dertil Bi-bio-blitz (Citizen Science arrangement i hele kommunen og skolearrangementer i samarbejde med forskere og foreninger).

Damflagermus (*Myotis dasycneme*)

VIDSTE DU AT... flagermusen er det pattedyr i Danmark, som vi har flest arter af. Der er registreret 17 forskellige arter, hvoraf 5 er truet, - heriblandt Damflagermusen.

Fordi det er Viborg Kommunes ansvarsart, som vi skal passe særligt på, da den bl.a. har dvalested om vinteren i kalkgruberne i Daugbjerg og Mønsted.

Om dagen sover flagermusene primært på mørke lofter og i hule træer.

Omkring 1. september flyver de tilbage til gruberne for at overvintre. Her tærer de så på deres fedtdepoter, indtil det næste forår er varmt nok til, at de igen kan flyve ud og finde tilstrækkelig mad.

Blandt de 5 arter flagermus, der i tusindvis går i vinterhi i gruberne, er den sjældne damflagermus. Ca. 20% af verdensbestanden af denne art sover vintersøvn i gruberne.

Arten er sårbar over for forstyrrelser i eller ødelæggelse af vinterkvartererne. Kalkgruberne bør derfor sikres mod enhver ændring, der kan gøre dem mindre anvendelige for flagermusene.

Trusler mod lokale bestande kan være fældning af hule træer og ødelæggelse af muligheden for at etablere dagkvarterer (ynglekolonier) i huse nær ved større vandflader samt fjernelse af vigtige ledelinjer i landskabet (Dansk Pattedyratlas).

Indsats

Viborg Kommune arbejder for at skabe flere våd – og lavbundområder samt vadløbsrestaureringer. Dette vil også medføre en større koncentration af insekter i disse områder. Da damflagermusen lever af mindre insekter og primært jager ved søer, åer og vådområder øges fødegrundlaget for damflagermusen ved disse indsatser.

Viborg Kommune arbejder desuden for udlægning af områder med biodiversitetsskov og veteranisering af gamle træer.

Hule træer og træer med spættehuller fældes som udgangspunkt ikke på kommunalt areal. Er fældning af sådanne træer af væsentlige årsager nødvendigt, sker dette i perioden 1. februar til 31. august af hensyn til flagermus.

Kommunen har en stor opgave i at formidle vigtigheden af ovenstående til private, hvis haver og skove også er vigtige dagrastepladser i sommerhalvåret. Dette kan bl.a. ske via kampagner og arrangementer.

Viborg Kommune støtter flere indsatser i Mønsted og Daubjerg Kalkgruber og har i 2020 været med til at finansiere udskiftning af støttemur til indgang i Daubjerg Kalkgruber for at sikre flagerusesenes fortsatte adgang til kalkgruberne.

Monitering

Der kan i samarbejde med forskere opsættes og udvælges områder hvor optælling af damflagermus kan foregå vha. frivillige ambassadører – gerne i en 5-årig periode. Samtidig kan disse forskere give deres bud på yderligere indsatser i forhold til at sikre gunstig bevaringsstatus for damflagermusen.

Djævelsbid (*Succisa pratensis*)

VIDSTE DU AT... et gammelt sagn fortæller, at Djævelen brugte planten til sine onde gerninger, indtil jomfru Maria satte en stopper for ham. Som hævn bed Djævelen plantens rod af. Planten er let at trække op, hvis du vil se den 'afbidte' rod.

Fordi den er en nødvendighed for den sjældne dagsommerfugl hedepletvinge, der efterhånden kun lever få steder i Danmark og netop har Djævelsbid som foderplante for larven. Den blomstrer sent og er derfor langt ind i efteråret en vigtig fødekilde for diverse bier, humlebier, sommerfugle og svirrefluer (naturbasen.dk).

Vokser typisk på lidt magre overdrev og ved heder, men også på enge, skrænter og ved søbredder. Den foretrækker steder, hvor der er lyst, men ikke er fuld sol. Det latinske navn *Succisa pratensis* betyder "afhugget" (hentyder til roden) og "vokser på eng".

Frugten omgives af et tørt, håret yderbæger, der fremmer spredning ved hjælp af vinden.

Djævelsbid er en gammel lægeplante/trolddomsplante, og det danske navn er opstået, fordi man i folkemunde har ment, at djævelen har bidt enden af roden i et forgæves forsøg på at udrydde en så nyttig lægeplante. Den har bl.a. været brugt mod epilepsi, pest, gonorré, bylder, øjenbetændelse, skab, ringorm og hoste.

Den er stadig ret almindelig i store dele af Jylland og forekommer ellers hist og her til temmelig sjældent. Hyppigheden er stigende på grund af ødelæggelse af voksestederne ved eutrofiering, opdyrkning eller tilgroning (naturbasen.dk).

Indsats

De steder planten i dag vokser skal der iværksættes og følges op på naturplejeindsatsen for at sikre dens bevarelse – bl.a. vha. afgræsning og rydning af opvækst, så tilgroning hindres.

De nærliggende arealer, hvor der vil kunne forventes spredningsmuligheder skal kortlægges og undersøges om det er muligt at omlægge driften af disse arealer, så mulighed for udbredelse af arten kan ske - f.eks. ved køb af dyrkningsrettigheder eller aftaler om afgræsning.

Monitering

Djævelsbid overvåges i Atlasprojektet Danmarks Karplanter. Her indgår 9 kvadrater helt eller delvist i Viborg Kommune, dog alle med få lokaliteter pr. kvadrat.

Måske kan indsatsen for Djævelsbid desuden hjælpe med til at hedepletvinge kan vende tilbage til lokaliteter i kommunen. Hedepletvinge overvåges i Atlasprojektet Danmarks Dagsommerfugle 2.0 i Nordjylland. Nærmeste lokalitet er i Vesthimmerlands Kommune.

Eg (Quercus)

VIDSTE DU AT... der findes 2 forskellige arter af hjemmehørende eg i Danmark, - stilkæg (Quercus robur) og vintereg (Quercus petraea).

Det er både dét træ i Danmark, der kan blive ældst (typisk ca. 500 år, nogle meget ældre) og det træ med flest tilknyttede arter (helt op til 1000 forskellige arter) Arter der lever på, af og ved træet, som insekter, svampe, laver, pattedyr og fugle.

Fordi vi har nogle kendte egeskove, og fordi Egen er levested for utrolig mange andre arter, hvis den forekommer i alle levestadier fra helt ung til helt gammelt stående eller væltet dødt træ.

Stilk-eg og vintereg ligner hinanden meget af udseende. Stilk-eg er den mest almindelige. Vinter-eg findes mest i Midt- og Østjylland og på Bornholm.

Over 800 insektarter er knyttet til egetræet som levested – jo ældre egetræet får lov at blive, og des mere plads træet får, des flere arter er der tilknyttet.

Egetræet har brug for en del lys for at spire og vokse. Mange steder overtager mere skyggetålende træarter som f.eks. bøg, da bøg vokser hurtigere og træets krone skygger langt mere end egetræets blade. Derfor er der også mere underskov i en egeskov end en bøgeskov, da kronen ikke skygger al undervegetationen væk.

Indsats

Der skal være skov – og parkdriftsplaner som sikrer

- god plads til blivende egetræer ved f.eks. at fælde eller veltaransere bøgetræer, ahorn og lignende.
- at flere egetræer står til naturligt forfald
- at der plantes flere egetræer på kommunale grunde

Dette kan bl.a. indskrives i områdeplaner for kommunale natur og parkarealer.

Skovrejsning på nye arealer (private eller kommunale der er i dag udlagt til andre formål)

Formidlingsmæssigt skal der også gøres en indsats for at sikre at private og virksomheder lader deres gamle træer stå og fortrinsvis planter hjemmehørende arter – som f.eks. eg, når de skal plante nye træer. Internt i organisationen kan der f.eks. være fokus på dette i samarbejde med dem, der udarbejder lokalplaner, så det kommer til at fremgå af lokalplanerne, byudvikling samt områdefornyelser m.m.

Monitering

Lister over antal plantede træer samt antal hektar biodiversitetsskov, nyetableret skov og bestillinger på sikring af ældre egetræer vha. fældning / veteranisering af andre træer til fordel for egetræets bevarelse.

Grønspætte (*Picus viridis*)

VIDSTE DU AT... bestanden af grønspætter de seneste 20 år er mere end halveret. Den spiser 2000 myrer om dagen, som den trækker op fra huller i jorden eller fra myretuer med sin 23 cm lange og klæbrige tunge.

Og så kan den ikke lide at flyve over vand.

Fordi den er iøjnefaldende og indikerer god skovkvalitet med masser af myretuer og dødt ved. Og fordi den skaber ynglesteder for andre arter. (Michael)

Ynglede frem til år 1900 i store dele af landet, men forsvandt så fra øerne øst for Storebælt. Yngler i dag mest i Jylland hvor den har været i langsom spredning (formentlig begunstiget af det seneste årtis mange milde vintre). Den danske ynglebestand udgør 750-1.000 par.

Selv om arten er i fremgang i Danmark (Jylland), er der set tilbagegang i mange lande. Tilbagegangen er sat i forbindelse med, at moderniseringerne i land- og skovbruget gør kulturlandskabet mere monotont og mindre varieret.

Arten er en udpræget standfugl. Og meget stationær; ungfuglene kan dog strejfe lidt. Det er derfor i princippet muligt at se arten herhjemme hele året.

Foretrækker ældre, halvåben blandskov vekslende med åbne partier som f.eks. græssede overdrev og enge eller heder, der er vigtige fourageringsbiotoper (naturbasen.dk)

Indsats

Viborg Kommune arbejder for mere biodiversitets skov og flere gamle træer, små lunde og levende hegn. Det er væsentligt ikke at fælde alt nåletræ, selvom nåletræer ikke er hjemmehørende. Man kan med fordel konvertere flere skove til blandskove, hvor også eksempelvis lærk, douglas og skovfyrns nåle sikrer fortsat overlevelse for skovmyre og dermed fødegrundlag for grønspætten m.fl.

Gennem PEFC skovcertificering sikrer og overvåger vi, at der efterlades træer i skoven til både forfald og stående dødt ved.

Ingen brug af pesticider på kommunal ejet jord.

Formidlingsindsats overfor private skovejere i forhold til at undgå kunstgødning og pesticider, som myrerne ikke tåler.

Monitering

Flere indsats og monitering aftales i samarbejde med Dansk Ornitologisk Forenings lokalafdeling Viborg.

Okkergul Pletvinge (*Melitaea cinxia*)

VIDSTE DU AT... bestanden er gået kraftigt tilbage i Danmark, men det er rent faktisk muligt at gøre noget for den - selv på mindre græsarealer - ved at slå mindre.

De små larver lever især på planten Lancetvejbred, hvor larverne laver et spind over planten, mens de æder.

Fordi den går kraftigt tilbage, men ikke er helt ualmindelig endnu. Og fordi det rent faktisk er muligt at gøre noget for den, selv på mindre græsarealer, ved at slå mindre og fremme vejbred og nektarplanter.

Okkergul pletvinge er en sommerfugl i Takvingefamilien. Den er temmelig almindeligt udbredt i nogle dele af Europa, Nordafrika og østpå gennem Lilleasien og tempereret Rusland til Amur. I Danmark findes den især i Jylland og langs Sjællands nordkyst. Okkergul pletvinge er gået meget tilbage i det 20. århundrede. Arten ses på tørre overdrev, hvor larven især lever af Lancetvejbred. (Wikipedia)

Knyttet til tørre steder som heder, overdrev og klitter med en rig flora - eller små frigræsarealer med Vejbred.

Larver og pupper er særlig sårbar over for nuværende industrielle slagle-kvasende maskiner brugt af landbrug, kommuner og haveejere (naturbasen.dk)

Indsats

De steder arten er registreret i dag iværksættes og følges op på naturplejeindsatsen for at sikre dens bevarelse og udbredelse – ikke kun på naturarealer, men også i parker og grønne områder.

De nærliggende arealer, hvor der vil kunne forventes spredningsmuligheder skal kortlægges og undersøges om det er muligt at omlægge driften af disse arealer, så mulighed for udbredelse af arten kan ske - f.eks. ved køb af dyrkningsrettigheder eller aftaler om afgræsning.

Private opfordres til at ændre græsslåningsmønstre.

Det skal dog tilføjes at selvom lancetvejbred udgør en stor del af havens urtedække er det ikke sikkert okkergul pletvinge indfinder sig, da den samtidig foretrækker lys og ikke for fugtig bund at lægge æg i. En god ide vil derfor være at sikre at der er voksesteder for lancetvejbred, hvor der også er solbeskinnet samt ikke alt for høje græsser lige omkring. Det kan f.eks. være en bunke grus eller et område af en gårdsplads, der "fredes" for rivning og kørsel.

Monitering

Okkergul Pletvinge overvåges i [Atlasprojektet Danmarks Dagsommerfugle 2.0](#). Her indgår 9 kvadrater helt eller delvist i Viborg Kommune. Der fremgår flere lokaliteter pr. kvadrat – både større naturområder, hvor der allerede pågår naturplejeindsatser, men også på ukendte lokaliteter udenfor beskyttet og særlig natur.

Lepidopterologisk Forening kan kontaktes og inddrages i forhold til idéer og input til yderligere indsatser, formidling og monitering. De har udarbejdet dette fakta-ark for arten, som også kan bruges i forhold til indsatser: [okkergul_pletvinge.pdf](#)

Bæklampret (Lampetra planeri)

VIDSTE DU AT... Bæklampretten hører til dyregruppen rundmunde, der har en rund sugemund.

Bæklampret lever hele sit liv i vandløbene. Bæklampretten er nemmest at se i forårs månederne og i starten af sommeren, hvor de parrer sig. Efter parringen dør de voksne fisk. Larverne lever på bunden. Rent vand, forskellige vadplanter og en god fysisk variation i vandløbene er vigtigt for at bæklampretten kan trives.

Fordi arten er på habitatdirektivets bilag II. Direktivet beskytter arterne i udpegede særlige bevaringsområder og kræver overvågning og beskyttelse af lampret-arterne kombineret med bevarelse og vedligeholdelse af deres foretrukne habitat (Miljøstyrelsen). Der forekommer tre arter af lampretter i Danmark, bæk-, flod- og havlampret, som alle er opført i bilag II til EU's habitatdirektiv.

I Viborg Kommune er der flere tusinde kilometer vandløb og mange af disse kræver indsatser for at forbedre forholdene for bl.a. bæklampret. Det sker i form af bl.a. udlæg af grydegrus, fjernelse af spærringer, ændret vedligehold m.m.

Indsats

Her kan du se aktuelle og gennemførte indsatser Viborg Kommune, som skal være med til at forbedre vandmiljøet i vandløbene - herunder forholdene for bæklampret; [Projekter i vandløb - Viborg Kommune](#)

Monitering

Bæklampretten lever hele livet i vandløb også i de mindre vandløb, som typisk undersøges i forbindelse med bestandsanalyser af ørredbestande m.m. Den gyder på de samme stryg som ørreden og de andre lampretter, og den findes i alle landsdele, men primært i Jylland (DTU-notat, januar 2021 - [Bæklampret-flodlampret-havlampret-i-Gudenaasystemet.pdf](#))

Der kan iværksættes samarbejde med lystfiskerforeninger, hvor artens udbredelse undersøges nærmere.